

25 listopada 1929 r.

URZĄD PATENTOWY

G 01 b 5/20

BIBLIOTEKA

RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

OPIIS PATENTOWY

Nr 10791.

Kl. 42 b 13.

Marjan Adam Liberak
(Zakopane, Polska).

Przyrząd do mierzenia promieni brył obrotowych.

Zgłoszono 23 marca 1928 r.

Udzielono 13 lipca 1929 r.

Przyrządy używane dotychczas do pomiaru brył o przekroju kołowym (klupy, tastry drzewne, jarzma drzewne) nie spełniają należycie swego zadania. Z powodu znacznych rozmiarów są one w użyciu niepraktyczne, manipulacja nimi utrudniona, a odczyt wyniku pomiaru dość niedokładny. Wszystkie te przyrządy polegają na wspólnej zasadzie: ujęcia bryły we dwa ramiona, umieszczone prostopadłe na poprzeczce odpowiednio wyskalowanej.

Wynalazek opiera się na następującej zasadzie:

Fig. 1 przedstawia koło o dowolnym promieniu R . Do tego koła wykreślone są styczne S_1 i S_2 , przecinające się pod kątem prostym w punkcie P .

Z punktów styczności wykreślono również pod kątem prostym promienie R_1 i R_2 , które łącznie ze stycznymi S_1 i S_2 tworzą kwadrat; przekątnią tego kwadratu jest promień $R + x$.

Fig. 1 wykazuje następujące zależności geometryczne:

$$\begin{aligned}
 R &= R_1 = R_2 = S_1 = S_2, \quad R + x = R \sqrt{2} \\
 x &= R \sqrt{2} - R \\
 x &= R (\sqrt{2} - 1) \\
 x &= R (1.41421 \dots - 1) \\
 x &= R \times 0.41421 \dots
 \end{aligned}$$

Wielkość x jest zatem funkcją R i stałej 0,41421..... Na podanej wyżej podstawie geometrycznej zbudowano przyrząd według wynalazku. Styczne S_1 i S_2 zastąpiono ramionami połączonymi pod kątem prostym. Na symetrycznej tego koła, a zatem pod kątem 45° do każdego z tych ramion, umieszczono przesuwne podziałkę, na której oznaczono poszczególne wartości x dla różnych R .

Otrzymujemy np.

- Dla $R=1$ cm $x_1 = (1 \times 0,41421)$ cm
- dla $R=2$ cm $x_2 = (2 \times 0,41421)$ cm
- dla $R=3$ cm $x_3 = (3 \times 0,41421)$ cm
- dla $R=n$ cm $x_n = (n \times 0,41421)$ cm

Na podziałce zastąpiono poszczególne wartości x wprost oznaczeniem odpowiedniej wartości R i otrzymano w ten sposób przyrząd pozwalający na odczytywanie wielkości promieni po przyłożeniu ramion przyrządu do obwodu koła i przysunięciu podziałki przyrządu do zetknięcia się z obwodem tego koła.

Na podziałce umieszczono poza skalą, podającą promienie kół R jeszcze podziałki, podające równoległe wartości obwodów kół i wartości powierzchni przekrojów kół, wreszcie średnic.

Praktyczne wykonanie przyrządu objaśnia fig. 2. Przyrząd wykonany jest z drewna lub metalu, zależnie od jego wielkości i celu, do którego ma służyć. Np. do mierzenia przekrojów słupów telegraficznych i cienkich belek przyrząd będzie miał małe rozmiary; będzie wykonany z metalu, a w stanie złożonym posiadać będzie format kieszonkowy. Ramiona a i b tworzą wewnętrznymi krawędziami kąt prosty; uchwyt c , umieszczony na symetrycznej tego kąta, pozwala na przesuwne poruszanie się w nim listewki d , zaopatrzonej w odpowiednie skale, opisane poprzednio. Umieszczone w odpowiednim miejscu okienko odczytowe lub karb odczytowy (dla dokładniejszych przyrządów zaopatrzone nonjuszem) pozwalają na dokonanie odczytów. Listewka ze skalą stale pozostaje pod

naciskiem sprężyny w kierunku punktu dotyku A , co ułatwia i przyspiesza odczyty, gdyż dla odczytu wystarcza ustawić na przekroju kołowym listewkę d końcem A ; dociśnięcie zaś uchwytu c na punkcie B doprowadza ramiona a i b do styku z przekrojem kołowym i pozwala na dokonanie odczytu bez przesuwania i ręcznego ustawiania przyrządu. W przypadku zepsucia sprężyny przewidziano rączkę, umieszczoną na listewce d dla ręcznego jej ustawienia w celu zmniejszenia skoków listewki d . Przy częstem powtarzaniu się podobnych pomiarów pod względem promienia koła, przewidziano ograniczenie skoków przy pomocy zęba w uchwycie c i odpowiedniego kółka przestawnego w listewce d , zależnie od potrzeby.

Przyrząd ten może być również zaopatrzony w mechanizm notujący odczyty, np. bębenek obracający się za pomocą mechanizmu zapadkowego. Ramiona a i b , jak widać z rysunku, są składalnie umocowane na uchwycie c , aby przyrząd zabierał możliwie mało miejsca w stanie nieczynnym.

Zastrzeżenie patentowe.

Przyrząd do pomiaru promieni brył o przekroju kołowym, oparty na zależności geometrycznej, istniejącej pomiędzy wielkością promienia koła, wpisanego między dwie styczne, przecinające się pod kątem prostym, a odcinkiem (x), stanowiącym przedłużenie promienia (R), a w szczególności na współczynniku 0,41421....., znamieny tem, że składa się z dwu ramion (a , b), połączonych pod kątem prostym, oraz przesuwnej listewki (d), poruszającej się w uchwycie (c), przyczem na listewce (d) umieszczona jest podziałka do odczytywania wielkości promieni, średnic, powierzchni, przekrojów i t. d.

Marjan Adam Liberak.
Zastępca: I. Drohocki,
adwokat.

Fig. 1.

